

PETÄJÄVEDEN KUNNAN EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN

TOTEUTUSSUUNNITELMA 2023- 2025

Toteutussuunnitelma perustuu Petäjaveden kunnan ehkäisevän päihdetyön suunnitelmaan, joka hyväksyttiin hyvinvointilautakunnassa keväällä 2022. Alla kuvataan muutostavoitteet, toiminta ja seurantamittarit. Suunnitelman lopussa kerrotaan hyte-kertoimesta ja esitetään henkilöresurssia talousarvioon.

Haluttu muutos:

Haitallisen päihteiden käytön väheneminen nuorten, aikuisten ja ikäihmisten keskuudessa.

Tavoite 1 (nuoret; lapset myös toimenpiteiden kohteena, vaikka päihdehaittaa arvioidaan nuorista alkaen)

8. ja 9. luokan oppilaiden huolta herättävä päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttö ja rahapelaaminen vuonna 2025 on alle 6 %. Lähde: Kouluterveyskysely

”Huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiini tuotteiden käyttöä tai rahapelaamista oli vuonna 2021 8. ja 9. luokan oppilaista 13 %:lla. Tämä prosenttiosuus on kolminkertaistunut vuodesta 2019. Keski-Suomeen tai koko Suomeen verrattuna osuus on yli kaksinkertainen. Muutokset vuosien välillä ovat olleet suuria ja saattavat johtua vastaajamäärästä.”

Tavoite 2 (perheelliset aikuiset)

4. ja 5. luokan oppilaiden keskuudessa ei koeta haittaa vanhemman liiallisesta alkoholinkäytöstä ja 8. ja 9. luokan oppilailla vastaava luku jää alle 5 %:iin vuonna 2025. Lähde: Kouluterveyskysely

”Kouluterveyskyselyssä tiedustellaan oppilailta kokemusta vanhemman liiallisesta alkoholinkäytöstä. Nuorimmat 4. ja 5. luokan vastaajat eivät olleet kokeneet vanhemman liiallisesta alkoholinkäytöstä haittaa. Sen sijaan 8. ja 9. luokan oppilaista kahdeksan prosenttia oli kokenut vanhemman juomisen haitallisena. Vastaava osuus tässä ikäryhmässä Keski-Suomessa jäi alle viiden prosentin.”

Tavoite 3 (ikäihmiset)

Alkoholia humalahakuisesti käyttävien (AUDIT-1k) 55-74 -vuotiaiden osuus vuonna 2025 on alle 6 % ja yli 75-vuotiaiden alle 3 % vuonna 2025. Lähde: FinSote tai Petäjaveden kunnan asukkaille tehdyt RAI-kyselyt/Hyvinvointialueen data

Vertailutieto: Keuruu-Multia alueella vuonna 2018 alkoholia humalahakuisesti juovia oli 55-74 -vuotiaiden ryhmässä 8,5 % ja yli 75-vuotiaiden ryhmässä 3,4 %.

Toimenpiteiden valinta

Toimenpiteiden suunnittelussa otetaan huomioon yksilöön, läheisiin ja lähiympäristöön kohdistuvat toimenpiteet sekä hyvän elämän osa-alueet (läheisyys, vapaus valita, merkityksellisyys, toisten hyväksi toimiminen) ja sosiaalisen laadun malli (sosioekonominen turvallisuus, sosiaalinen valtaistuminen, sosiaalinen osallisuus ja koheesio).

Sosioekonominen turvallisuus = Suoja köyhyyttä ja muita materiaalisia riskejä vastaan, sekä palvelut ja tukitoimet auttamaan ongelmien yli
Sosiaalinen valtaistuminen = Tasa-arvoiset elämän mahdollisuudet, tiedot ja taidot, ja mahdollisuus käyttää kapasiteettejaan maksimaalisesti itsensä ja yhteiskunnan hyväksi tavoilla, jotka tukevat hyvinvointia

Sosiaalinen osallisuus = Osallisuus kaikissa yhteiskunnan taloudellisissa, poliittisissa ja muissa avaintoiminnoissa. Tunne siitä, että kuuluu yhteiskuntaan ja on osa yhteisöä, ja että voi vaikuttaa siihen, miten yhteiskuntaa kehitetään

Koheesio (Yhteiskunnan "eheys") = Saa elää yhteiskunnassa ja yhteisöissä, joita luonnehtii luottamus julkiseen valtaan ja toisiin ihmisiin, toista välittäminen, sekä mielipiteen ja ilmaisun vapaus

1. Toimintaa päihteiden tilalle
2. Mielen hyvinvoinnin taitojen vahvistaminen

Toimenpidekortit tavoitellun muutoksen saavuttamiseksi

Alla olevissa taulukoissa on kuvattu eri toimijoiden jo tekemää toimintaa ja lisänä on muutamia uusia avauksia. Tarkoituksena on tietoisesti sisällyttää mielen hyvinvoinnin edistäminen osaksi muuta toimintaa. Seurannassa kiinnitetään huomiota edellä määriteltyihin päihteiden käyttöä kuvaaviin mittareihin sekä taulukossa kuvatun toiminnan toteutumiseen, osallistujamääriin ja havaittaviin mahdollisiin muihin vaikutuksiin. Työtä tehdään eri toimijoiden kanssa, mikä entisestään vahvistaa kunnan yhteisöllistä toimintaa ja yhteiskehittämistä.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on tärkeä osa koulujen toimintaa ja opetussuunnitelmaa ja myös ehkäisevän päihdetyön teemat sisältyvät ala- ja yläkoulun opetussuunnitelmiin.

Hyvinvointiopetus kuuluu alakoulussa vuosittain eri oppiaineiden oppisisältöihin, kuten ympäristöoppiin, uskontoon, äidinkieleen ja elämäkatsomustietoon. Kirkonkylän koulu on laatinut

opetussuunnitelman tueksi hyvinvointiopetuksen vuosikellon, joka keskittyy mielenhyvinvointiin. Suunnitelman nimi on Hyvinvoinnin neljä vuodenaikaa. Suunnitelman tavoitteena on

- vahvistaa osallisuuden kokemuksia sekä lämpimiä ihmissuhteita
- turvallisuuden ja viihtyvyyden lisääminen sekä kuulluksi tuleminen
- terveyserojen kaventaminen sekä osaamisen ja onnistumisen tukeminen
- hyvinvoinnin edistäminen

Lisäksi alakouluissa on panostettu harrastustoimintaan Petäjäveden kouluissa harrastetaan -toimintamallin avulla. Tavoitteena on löytää vapaa-ajalle mieluisa harrastus ja kiinnittyä siihen.

Oppilaiden ja perheolojen tuntemus on vahvaa pienissä kouluissa. Koulun ja oppilashuollon toimesta voidaan ennakoida ja kohdentaa tukitoimia varhaisessa vaiheessa.

Hammashoito on ollut aktiivinen koulujen suuntaan. Hammashoitaja on käynyt vuosittain pitämässä tupakka/nuuskavalistusta ylimmille luokille. Yhteistyötä hammashoidon ja muiden sote-palveluiden kanssa jatketaan.

1. TOIMINTAA PÄIHTEIDEN TILALLE

Kohderyhmät: koko väestö / lapset, nuoret, aikuiset ja ikäihmiset vrt. mittarit

Viitekehys: Hyvä elämä (läheisyys, vapaus valita, merkityksellisyys, toisten hyväksi toimiminen)

Toimenpiteet	Yksilö	Läheiset	Yhteisö	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Höntsä	Kutsutaan mukaan	Sekahöntsä-ryhmät	Viestintä (motivointi, hyödyt), vapaaehtoiset ohjaajat	Vapaaehtoiset Hyte-koordinaattorin tuki	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
Perhekeskuksen toiminta (tiedot kunnan verkkosivuilla)	Perhekeskuk-selle jalkautuvat sote-palvelut, ohjaus ja neuvonta	Vertaisryhmät	Viestintä	Johanna Korpivaara	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
Kulttuuritapahtumat (ks. tiedot kunnan verkkosivuilla)	Elämykset	Yhteistä aikaa läheisten kanssa	Osa yhteisöä, yhteisölliset elämykset	Olli Koponen	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
Petäjäveden seurayhtymän liikuntapalvelut (ks. tiedot verkkosivut)	Kokonaisvaltainen hyvinvointi ja terveys	Perheystävälliset toimintamuodot	Liikunta- ja urheilutapahtumat, kannustusjoukot, joukkuelajit, yhteispeli	Petäjäveden Petäiset ja Petäjäveden Tempo	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
Kulttuurikeskuksen kuntosali				Kuntosalikortit K-Porkkana		
Keuruun kansalaisopiston toiminta (ks. tiedot verkkosivuilta)	Mielen hyvinvointia edistävät kurssit	Yhdessä tekeminen	Osana yhteisöä	Rehtori Pirjo Ikkala Tiia Savela (Petäjävesi)	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026

<p>Petäjäveden seurakunta (ks. tarkemmat tiedot verkkosivuilta)</p> <ul style="list-style-type: none"> Lapsikuorot keskustassa ja Kintaudella Maanantaikuoro ja Lehterilaulajat, kuorot aikuisille Iltaperhekerho Rippikoulu ja isoskoulutus Jumalanpalvelukset ja kirkolliset toimitukset Puikkopiiri Lähetyspiirit Miestenillat Ystävän Pysäkki 	<p>Laulu ja musiikki mielen hyvinvoinnin edistämisenä</p> <p>Yhdessäoloa läheisten kanssa</p> <p>Uskonopetus (elämän merkitys), isosen-palvelutehtävä, elämäntaitojen opettelua</p> <p>Sielunhoito</p> <p>Mielen hyvinvointi, virkistys, palvelutehtävät</p>	<p>Perheen ja läheisten kanssa yhdessä tekeminen, läheisten tuki ja vertaistuki</p> <p>Lähimmäisenrakkkaus</p>	<p>Kuoro, iltaperhekerho, rippikoulu jne. yhteisönä, johon saa kuulua</p> <p>Seurakuntayhteisöön kuuluminen</p>	<p>Kirkkoherra Laura Laitinen ja seurakunnan muut työntekijät</p>	<p>1-12/23 1-12/24 1-12/25</p>	<p>1/2024 1/2025 1/2026</p>
<p>Vapaaehtoistoimintaan aktivointi: laaditaan lista toimintamuodoista</p>	<p>Kutsutaan mukaan, jaetaan kiitosta</p>	<p>Laitetaan hyvä kiertämään, kannustus ja kiitos</p>	<p>Kootaan hoivapalveluista, järjestöiltä ja seurakunnilta sopivia vapaaehtoistyön kohteita, viestitään onnistumisista somessa</p>	<p>Kunnan hyte-koordinaattori srk: Laura Laitinen</p>	<p>1-12/23 1-12/24 1-12/25</p>	<p>1/2024 1/2025 1/2026</p>
<p>Kunnan alueella toimivat järjestöt ja yhteisöt osallistuvat toimenpidesuunnitelman toteuttamiseen</p>	<p>Mielen hyvinvointia Edistävä toiminta</p>	<p>Mielen hyvinvointia Edistävä toiminta</p>	<p>Järjestöjen ja yhteisöjen Jäsenyys / yhteisöön kiinnittyminen</p>	<p>Järjestöjen vastuuhenkilöt SPR, MLL, Muis-tikka, vanhus- ja vammaisneuvosto, oppilaskunta, kyläyhdistykset jne.</p> <p>hyte-koordinaattori</p>	<p>1-12/23 1-12/24 1-12/25</p>	<p>1/2024 1/2025 1/2026</p>

2. MIELEN HYVINVOINNIN TAITOJEN VAHVISTAMINEN

Kohderyhmä: koko väestö / nuoret, aikuiset ja ikäihmiset vrt. mittarit

Viitekehys: Hyvä elämä (läheisyys, vapaus valita, merkityksellisyys, toisten hyväksi toimiminen)

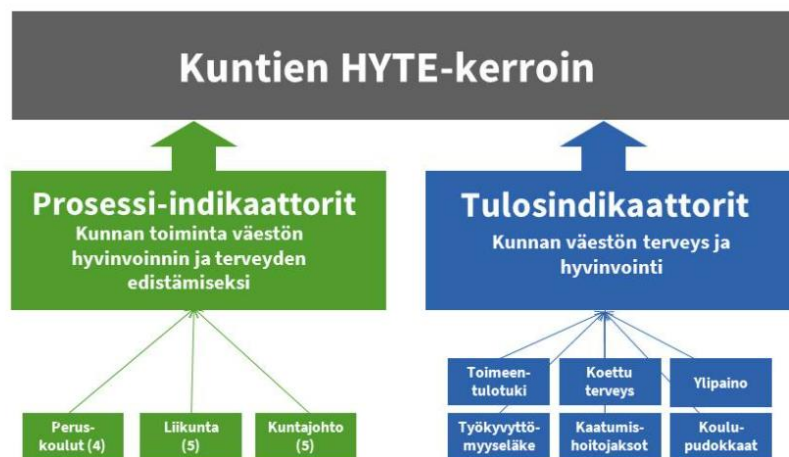
Toimenpiteet	Yksilö	Läheiset	Yhteisö	Vastuutaho	Aikataulu	Seuranta
Tehostetaan viestintää olemassa olevista mielen hyvinvoinnin (palveluista) ja toiminnasta	Viestitään sivistystoimissa ja sote-palveluissa, kun kohdataan	Teemana oppilaskunnassa, vanhempainilloissa, vanhusneuvostossa, senioritoiminnassa, järjestöjen ja seurakunnan tilaisuuksissa	Viestitään mielenterveydestä ja siitä, että mielen hyvinvointi ei ole vakio	Hyte-koordinaattori, kunnan viestintä, sisötyöntekijät sekä yhdyspintatyö HVA	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
Hyvinvointialueen digitaaliset palvelut	Viestitään Wilmassa oppilaille /opiskelijoille	Viestitään vanhemmille	–	Sivistyspalvelut ja hyte-koordinaattori	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
	Kunnan verkkosivuilla ja somessa	Kunnan verkkosivuilla ja somessa	Kunnan verkkosivuilla ja someryhmissä	Hyte-koordinaattori	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
	Mielen hyvinvoinnin riskitekijöiden tunnistaminen (myös päihteiden käytön riskitekijät 6. lk alkaen)	Perhelähtöisyys kouluterveystuolloissa: vanhemmat mukaan	Oppilashuollon palveluista viestiminen koulu yhteisössä Mielen hyvinvoinnin edistämisen täydennyskoulutukset koulu yhteisössä toimiville	Kouluterveystuolto ja moniammatillinen oppilashuolto (vuosittaiset terveystarkastukset) Oppilashuoltoon ohjaamisesta vastuu kaikilla lasten ja nuorten parissa toimivilla aikuisilla HVA, täydennyskoulutus	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
Tunne- ja vuorovaikutustaidot	Omat kaveritaidot	Kaveritaidot (sisarukset, kaveriryhmä, harrastusryhmä, luokka)	Kiva-koulu, Ratkaisukeskeinen tukiryhmä kiusaamisen vastaisessa työssä (esim. Sue Young), sohva-ryhmät, hyvinvoinnin vuosikello ja -opetus kouluilla, VIP-kerhot, ryhmätyöt	Kuraattori, koulupsykologi, opot, Perhekeskus, seurakunta, hyte-koordinaattori, kasvatusohjaaja, nuorisotyöntekijä, etsivä-nuorisotyöntekijä	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
	Omat parisuhdetaidot	Parisuhde	Vertaisryhmät, ohjaus ja luennot	Perhekeskus, hyte-koordinaattori, Perheasiainneuvottelukeskus	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026

	Omat vanhemmuustaidot	Yhdessä vanhempiina	Vertaisryhmät, ohjaus ja luennot	Perhekeskus, hyte-koordinaattori , Perheasiainneuvottelukeskus	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
	Eläkkeelle siirtymä ja ikääntyminen (sopeutuminen, luopuminen, ilo, viisaus)	Ikääntyvien omaishoitajuus (tunteet)	Vertaisryhmät ja luennot	Perhekeskus, hyte-koordinaattori , srk, järjestöt	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
Kohti rikasta elämää Huomioidaan ikäkausien kehitystehtävät, =nivelevaiheet kaikessa toiminnassa	Lapsena, nuorena: koulun aloitus, siirtymät yläkouluun ja toiselle asteelle kehittyvä miinus, haaveet, ammatinvalinta tiedot, taidot, kokemukset	Ystävyyssuhteet, parisuhteen muodostaminen Luottamuksellinen vanhempi-lapsi -suhde, sisarukset Kasvatuskumppanuus, luotettavat lähiaikuiset	Lähiyhteisöjen tuki	Sivistystoimi, kuraattori, koulupsykologi, opot, Perhekeskus, seurakunta, hyte-koordinaattori , kasvatusohjaaja, nuorisotyöntekijä, et-sivä-nuorisotyöntekijä	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
	Aikuisena: kasvatusvastuu, työtömyys, sosio-ekonominen tilanne tiedot, taidot	Läheisten tuki	Vertaisryhmät, lähiyhteisöjen tuki	Kuraattori, koulupsykologi, opot, Perhekeskus, seurakunta, hyte-koordinaattori , kasvatusohjaaja, sosiaaliohjaaja, talousneuvonta, te-palvelut, järjestöt, hva	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026
	Eläkkeellä: leskeksi jääminen, jää pois työelämästä ja -yhteisöistä, isovanhemmuus	Ystävyys, yhteisöllisyys	Eläkeikäiset 63-68 vuotiaat kutsutaan vuosittain koolle ja heille esitellään toimintaa/palveluja ja aktivoidaan vapaaehtoisuuteen Hyvinvointia edistävät tapahtumat ja verkkokurssit	kunta, hva, sidosryhmät, perhekeskus, hyte-koordinaattori , srk, järjestöt	1-12/23 1-12/24 1-12/25	1/2024 1/2025 1/2026

Ehkäisevän päihdetyön / hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön henkilöresurssi ja hyte-kertoimen mukainen rahoitus

Ehkäisevän päihdetyön toimenpidetaulukossa on useita tehtäviä, joiden toteuttaminen edellyttää hyvinvointikoordinaattorin työpanosta. Kunnan tehtävänä on myös seurata ja arvioida kuntalaisten hyvinvoinnin tilaa eri ikäryhmissä ja edistää toiminnassaan kokonaisvaltaisesti kuntalaisten hyvinvointia ja terveyttä. Kunnan tulee myös vuosittain raportoida päättäjille kuntalaisten terveydestä ja hyvinvoinnista ja laatia valtuustokausittain laaja hyvinvointikertomus. Työtä suunnitellaan ja tehdään yhteistyössä Keski-Suomen hyvinvointialueen kanssa. Vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä on vuoden 2023 alusta alkaen yhä enemmän kuntien vastuulla (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021, 6 §). Kuntien ehkäisevää päihdetyötä ohjataan myös lailla (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015, 5 § ja 6 §)

Vuoden 2023 alusta alkaen otetaan käyttöön hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa eli HYTE-kerroin. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Lisäosan suuruus määräytyy kahdenlaisten indikaattorien perusteella: toimintaa kuvaavista prosessi-indikaattoreista ja tuloksia kuvaavista tulosindikaattoreista. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määräajoin, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen kannustin on kirjattu laissa kunnan peruspalvelujen valtionosuuden 15 §:ssä ”hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosa” (618/2021) ns. ”palkintoraha”. **Valtionosuuslaskelman mukainen arvio Petäjäveden kunnan hyte-kertoimen mukaisesta uudesta lisäosasta vuodelle 2023 on 47 300 e (12,86 e/asukas)**. HYTE-perustein kuntien kesken jaetaan 100 miljoonaa euroa eli keskimäärin 18,23 euroa asukasta kohti. Vaihteluväli on noin 7,50 eurosta 22 euroon. Asukasta kohden keskimääräinen valtionosuus hyte-kertoimesta on vajaa 3 %. Tarkemmin kertoimeen vaikuttaviin tekijöihin voi tutustua: [HYTE-kerroin – kannustin kunnille - THL](#).

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (yleinen hyvinvointi, ehkäisevä päihde- ja mielenterveystyö, perheväkivallan ehkäisy) sekä hyte-kertoimen euromäärän kasvattaminen edellyttää henkilöresursseja. Petäjäveden kunnassa on nimetty yhdyshenkilö, mutta ei hyvinvointikoordinaattoria.

Hyvinvointikoordinaattoreiden työpanosta kunnissa on Terveiden ja hyvinvoinnin laitos arvioinut työhön tosiasiaassa käytetyn ajan perusteella. Suomen kunnista hyvälle tasolle (75-100 pistettä, 0,3 htv/10 000 asukasta) ylsi vuonna 2021 87 % kunnista. Keski-Suomen kunnista 77 % ylsi hyvälle tasolle (TEAvisari 2022).

Hyvinvointikoordinaattorin tehtävänkuvaan on kunnassa sisällytetty mm. hyvinvoinnin tilan seuranta ja raportointi, hyvinvointikertomus, vanhus- ja vammaisneuvoston sihteeri/valmistelija, ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö, yhteistyö sidosryhmien kanssa (mm. järjestöt, viranomaiset, yritykset, seurakunnat), valmiusasioiden koordinointi, viestintä, koulutus ja kansallisten linjausten seuranta.

Ehkäisevän päihdetyön toimielimen jäsenet esittävät hyvinvointilautakunnalle ja edelleen kunnanhallitukselle osa-aikaisen (30-50 %) hyvinvointikoordinaattorin tehtävän perustamista ja täyttöä vuoden 2023 alusta alkaen tai vaihtoehtoisesti ostopalvelusopimusta naapurikunnasta. Resurssi pyydetään huomioimaan talousarviossa.

Tehtävän perustamisessa ja täytössä on hyvä huomioida hyvinvointialueen vaikutukset nykyisten työntekijöiden tehtävänkuviin ja tarkastella mahdollisuutta yhdistää tehtävä osaksi kuntaan jäävän henkilön tehtävänkuvaan esim. liikunta- ja nuorisopalveluita, kulttuuripalveluita tai perhekeskuskoordinaatiota. Yhdistämisessä on syytä huomioida, että hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen sekä ehkäisevä päihdetyö ja mielen terveyden edistäminen tulee kattaa kaikki ikäryhmät vauvasta vaariin. Mahdollinen kuntayhteistyö voisi olla kustannustehokas ratkaisu tehtäväkokonaisuuden hoitamiseen esim. Multian kunnan kanssa.